

Устінова-Бойченко Ганна Миколаївна,

к. ю. н, доцент, завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін

Національного університету «Одеська юридична академія»,

Привиденцев Олександр Геннадійович,

*аспірант кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська
юридична академія»*

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ МЕДІАЦІЇ ЯК ФОРМИ ВИРІШЕННЯ СПОРУ

Конфліктність у відносинах між різними верствами та членами суспільства завжди є відображенням внутрішньополітичних, соціальних, правових процесів держави. Нажаль, конфлікти є невід'ємною частиною суспільства, які почали виникати одночасно з зародженням та побудовою суспільства. Для подолання цього негативного соціального явища використовуються різноманітні засоби, у тому числі процедура медіаторства.

Досліджуючи примирні процедури, А. Я. Анцупов визначив медіацію, як один з найбільш древніх способів вирішення конфліктів. Вона існувала здавна в Китаї, в країнах Африки, коли старійшини роду або племені виступали в якості своєрідних професійних медіаторів, забезпечуючи безконфліктне вирішення проблемних і конфліктних ситуацій. Як суспільно значуща діяльність, медіаторство сформувалося в США на початку 60-х років та було закономірним проявом інтересу до професійної медіації в країні з великою кількістю самостійності окремих структур суспільства [1, с. 483-484].

Основною спрямованістю медіації є врегулювання конфліктів, яке не слід ототожнювати з розв'язанням конфлікту. Як слушно зазначив М. В. Примуш, розв'язання конфлікту є спільною діяльністю його учасників, яка спрямована на припинення протидії і вирішення проблеми, яка привела до зіткнення. Розв'язання конфлікту передбачає активність обох сторін із перетворення умов, у яких вони взаємодіють, та усунення причин конфлікту. Врегулювання конфлікту відрізняється від розв'язання тим, що в усуненні протиріччя між опонентами бере

участь третя сторона, участь якої можлива як за згодою протиборчих сторін, так і без їхньої згоди [2].

Крім того, дуже часто поняття «медіація» та «посередництво» вживаються як категорії, що мають тотожне значення, але вони не можуть використовуватися як синоніми, оскільки медіація виступає особливою формою посередництва у вирішенні спорів, яка наділяється певними особливими характерними рисами.

Змістом медіації є те, що вона створює передумови та шляхи прийняття осмисленого взаємоприйняттого рішення, що базується на консенсусі між сторонами, які втягнені в суперечку.

М. Я. Поліщук, даючи визначення медіації, наголошує на тому, що це «альтернативний спосіб вирішення спорів, за умовами якого сторони на добровільних засадах беруть участь у переговорах і, за допомогою незалежної та кваліфікованої третьої сторони (медіатора), намагаються досягнути консенсусу та вирішити власний спір з урахуванням інтересів кожної з осіб» [3, с. 136].

Всі трактування терміну «медіація», які наводяться вченими, акцентують увагу на тому, що обов'язкова участь третьої (нейтральної) сторони – медіатора.

Європейське співтовариство керується засадами «позасудових способів врегулювання спорів» які містяться в таких рекомендаціях: Рекомендації № R (98) 1 Комітету міністрів державам-членам про сімейну медіацію (прийнята Комітетом Міністрів 21 січня 1998 р.); Рекомендації № R (99) 19 Комітету міністрів про медіацію в кримінальному процесі (Ухвалена Комітетом міністрів 15 вересня 1999 р.); Рекомендації Rec (2002) 10 Комітету міністрів державам-членам про медіацію в цивільному процесі (прийнята Комітетом міністрів 18 вересня 2002 р.). Зазначені Рекомендації фактично стали першими документами, які наголошують на важливості медіації для європейських держав особливо у таких правових сферах, як сімейна, кримінальна та цивільна [4, с. 9–10].

Вже протягом двох десятиліть медіацію сприймають не тільки як метод вирішення спорів, але й як спосіб соціальної взаємодії. На європейському просторі медіація розглядається як гуманний і одночасно прагматичний спосіб

вирішення конфліктів, орієнтований на інтереси самих сторін конфлікту. 21 травня 2008 року Європарламент та Рада прийняла Директиву «Про деякі аспекти медіації в цивільних і господарських спорах», що стало початком напрацювання законодавчої бази не тільки в країнах Європейського Союзу, але й в нашій державі [5, с. 63].

В Україні вже довгий час питання запровадження медіації на правовому рівні залишається не вирішеним. Враховуючи міжнародну практику використання процедури медіаторства для вирішення спорів, ефективність такого заходу, наша держава потребує додаткового, альтернативного судовому, заходу вирішення спорів.

Процедура медіаторства передбачає виконання послідовних, керованих дій, які об'єднуються у певні етапи за сукупністю мети.

Виконання таких дій за участю третьої сторони допомагає учасникам конфліктної ситуації розв'язати спірні моменти та вирішити спір без судового розгляду. «Завантаженість» судової системи потребує додаткових дієвих заходів з боку держави для гарантування ефективності судової системи.

Враховуючи світові тенденції використання позасудових заходів вирішення спорів із залученням третьої, нейтральної сторони, судова система України потребує додаткових правовідновлюючих процедур. Процедура медіаторства, яка склалась на міжнародному рівні, передбачає перелік певних послідовних дій, звісно, що він є умовним, але він створює позитивне оточення для врегулювання конфліктів. Запровадження медіативної процедури в нашій державі стане позитивним надбанням міжнародної практики. Прийняття відповідних нормативно-правових актів дозволить існувати медіації та використовувати її на правових засадах.

Список використаної літератури:

1. Анцупов А. Я. Конфликтология: учебник для ВУЗов. Москва: ЮНИТИ, 2000. 551 с.
2. Примуш М. Конфліктологія: навч. посіб. Київ.:Професіонал, 2006. 288с.
3. Поліщук М. Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. Держава і право. Юридичні і політичні науки. 2014. Вип. 65. С. 134-139.

4. Доклад экспертов по результатам заседания рабочей группы по вопросу: Механизмы внесудебного урегулирования споров (ВУС) с акцентом на следующие вопросы: уголовное восстановительное правосудие и процедура медиации в гражданском процессе г. Страсбург, 26 сентября 2016 года. – Режим доступа: <https://rm.coe.int/1680700fd3>.
5. Розбудова миру. Профілактика і вирішення конфлікту з використанням медіації: соціальнопедагогічний аспект: навч.-метод. Посібник. Київ: ФОП Стеценко В.В, 2016. 192 с.

Ханик-Посполітак Роксолана Юріївна

кандидат юридичних наук, доцент

завідувачка кафедри приватного права

Національного університету «Києво-Могилянська академія»

БІЗНЕС-ОМБУДСМЕН ЯК НАЙКРАЩИЙ ПРИКЛАД ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ОМБУДСМЕНА В УКРАЇНІ

В Україні майже тридцять років йде пошук оптимальних та ефективних механізмів позасудового вирішення спорів, які у світовій практиці прийнято називати альтернативні способи вирішення спорів (alternative dispute resolutions). Особливу увагу цьому процесу почали приділяти після внесення змін до Конституції України 2016 р., де у ст. 124 закріплено, що «законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору». [1] Однак, слід констатувати, що на даний час таких випадків будь-яким законом не передбачено.

Незважаючи на зазначене вище, на практиці учасники конфлікту починають все частіше звертатися до існуючих в Україні способів альтернативного вирішення спорів (надалі – АВС), а саме третейського судочинства, медіації та омбудсмена.

Саме інституту омбудсмена як АВС приділяють увагу міжнародні партнери України. Зокрема, Європейський банк реконструкції та розвитку свого часу виступив ініціатором заснування інституту бізнес-омбудсмена.